

Kultur

Line Vaaben

Lydkunstneren Jacob Kirkegaard skaber værker om emner, vi ofte har svært ved at forholde os til: atomkraft, global opvarmning og døden. Nu har han skabt et 30 minutters lydværk om affald optaget blandt andet på et forbrændingsanlæg i Roskilde og en losseplads i Kenya

I det 30 minutter lange værk TESTIMONIUM retter lydkunstner Jacob Kirkegaard opmærksomheden og mikrofonen mod det, vi normalt holder ude i strakt arm: vores affald.

📷 Anders Rye Skjoldjensen

🕒 5. november 2019

💬 Kommentarer (0)

Lydkunstneren Jacob Kirkegaard går hen ad et mudret hjulspor på Dandora Dumpsite i det sydlige Nairobi i Kenya – en af verdens største lossepladser. Det er en mandag i november 2018, og han er på feltarbejde.

På begge sider af ham hæver bjerge af affald sig i fire-fem meters højde. Her lugter råddent, fugtigt – og afsvedent, fordi der indimellem går ild i dyngerne af skrald.

Her er stille. Overraskende stille. For affaldet absorberer lyden. Men da han tager sine særligt følsomme mikrofoner frem fra rygsækken, kan han pludselig høre lossepladsens indre lyde: af plastikposerne i landskabet. Af skrald, der blaffer i vinden. Af skraldesamlernes hænder, der roder i dyngerne. Og af den boblende, brune Nairobi River.

»Når du stikker mikrofonerne ind i tingene, finder du altid lyd. Selv når der umiddelbart er stille. Det er nærmest et paradoks: Når der ikke er lyd, kan du høre lyden. Men stilhed betyder bare ro til at kunne høre de subtile lyde,« siger Jacob Kirkegaard.

Det er et år siden, at han stak sine mikrofoner ned i skraldedyngerne i Kenya. Sammen med optagelser fra forbrændingsovne, spildevandsanlæg og genbrugsstationer i Danmark, Grønland, Letland og Etiopien er det blevet til det 30 minutter lange værk TESTIMONIUM, der i morgen, onsdag den 6. november, har danmarkspremiere i Koncerthuset i DR, hvor også bandet Efterklang spiller en udsolgt koncert.

Vi skyller lorten ud

I samfundet og som privatpersoner forbruger mennesker over hele verden som aldrig før – men vi kigger kun den ene vej: mod produkterne. Med TESTIMONIUM retter Jacob Kirkegaard opmærksomheden og mikrofonen mod det, vi normalt holder ude i strakt arm: Vores affald.

»Skrald er noget, vi gerne vil være foruden. Vi har et tabuiseret forhold til vores affald. Måske fordi det minder os om at gå på wc. Vi skyller lorten ud og vil helst ikke forholde os til det bagefter,« siger Jacob Kirkegaard.

Det er ikke første gang, at Jacob Kirkegaard laver kunst om emner, som vi helst undlader at forholde os til – fordi vi ikke kan eller vil, eller fordi det er for abstrakt eller kontroversielt.

Han har optaget lyden af det forladte Tjernobyl i værket *Aion* (2006). Han har givet os lyden af smeltende is på Grønland i *Isfald* (2013), af Israels mur mod Palæstina *Through the Wall* (2013) og af forskellige stadier af døden i *OPUS MORS* (2019). Og nu altså klangen af menneskelige efterladenskaber.

»Vi føler os fremmedgjorte over for vores affald. Ligesom med døden er vi ikke trænedede i at beskæftige os med det. Det opleves som meget privat,« siger Jacob Kirkegaard.

Da han lavede værket om Tjernobyl, gik det op for ham, at det gav en helt særlig energi at rette mikrofonen mod kontroversielle emner:

»Vi hører nyheder og læser, hvad politikerne mener om eksempelvis grænsedeling og atomaffald. Og det ender ofte med, at man er enten for eller imod. Samtale har en begrænsning. Men ren lyd, uden ord, kan igangsætte et sanseligt rum i os,« siger Jacob Kirkegaard.

I vores sanseapparat har lyden lav status. Den bliver ofte overtrumpet af det visuelle. Lyden er mere abstrakt.

»Men den kan fortælle os noget på et andet, dybere plan.«

Han har mødt mennesker, som efter at have hørt værket *Isfald* på Louisiana sagde:

»Nu mærker jeg global opvarmning.«

»Også selv om jeg ikke hævder, at mit værk handler om global opvarmning, men blot er et lydportræt af isen i Arktis, der smelter.«

Lyden af lig

I selskab med Jacob Kirkegaard bliver man automatisk mere opmærksom på lyde: Flammerne, der buldrer i brændeovnen i stuen i hans villa i Jyderup. Fuglefløjt og en bil, der kører forbi udenfor. Min filtpen, der kradser hen over blokken. Den trebenede stols knirken. Og Jacob Kirkegaards stemme, da han siger:

»Mit arbejde kredser både eksistentielt og menneskeligt om, hvad der er inde bag ved det umiddelbare. Jeg er optaget af at komme helt tæt på ting. Fordomsfrit og nøgternt. Og så invitere andre med derind. Så vi eksempelvis kan høre, hvordan det lyder, når hjernen bliver skåret i skiver og lander på en vægt,« siger han med henvisning til sit seneste projekt *OPUS MORS*.

Her optog Jacob Kirkegaard blandt andet smaskende mider i kroppe, der rådner, og lig i en krematorieovn. Projektet blev sat i gang, da han blev far for fire år siden:

»Da jeg fik min søn i armene efter fødslen, slog det mig: 'Jeg skal dø.' Gennem *OPUS MORS* har jeg arbejdet med det. Selvom jeg godt ved, at det er umuligt, har jeg forsøgt at tage en slags ejerskab over døden,« forklarer Jacob Kirkegaard og tilføjer:

»Jeg ville ikke have vidst, hvad jeg skulle gøre med mig selv, hvis jeg ikke kunne optage lyd og bearbejde det. Gøre verden til min.«

Anders Rye Skjoldjensen

Han blev selv født i 1975, voksede op i Ribe og har optaget sine omgivelser, siden han som seksårig fik en spolebåndoptager af sin far. Hans allerførste optagelse var en

beskrivelse af hans værelse henvendt til sig selv som voksen. Senere optog han sine venner og veninder med en batteridrevet walkman.

I 1994 flyttede han til København og hørte nogenlunde samtidig en radioudsendelse om Pierre Schaefer – faderen til begrebet 'konkret musik' – der bruger virkelighedens lyde som kompositorisk materiale.

»Det var en åbenbaring. Jeg tænkte: 'Nåh, ja, for fanden. Det er jo det, jeg skal'«

Han dannede lydprojektet *Æter*, hvor han sammen med Gry Bagøien, der også var optaget af virkelighedens musikalitet, optog lyden af København: fra overtonerne ved bremsende S-tog til dykkere ved Kalvebod Brygge.

Tingenes indre lyd

I 2001 blev de begge optaget på Academy of Media Arts i Köln. Og det var her, i akademiets lydafdeling at Jacob Kirkegaard for første gang blev introduceret til *accelerometret* – en særligt sensitiv kontaktmikrofon, der kan opfange vibrationerne inde i ting.

På en tur langs Rhinen lagde han mærke til, at jerngelænderet vibrerede lidt på grund af den brusende flods styrke. Han lagde øret til gelænderet.

»Der var en tone derinde – *whoooooang* – som jeg kunne optage med accelerometret,« forklarer Jacob Kirkegaard og fortsætter:

»Med accelerometret opdagede jeg en verden, jeg aldrig havde hørt før. Det var første gang, at det gik op for mig, at der er en verden inde i tingene. En indre lyd.«

I stedet for at bearbejde lyden begyndte han nu at filtrere den.

»Frem for at lave loops eller beats ud af lyden handlede det nu om at finde en kerne i lyden, forstå den og fremelske den,« siger Jacob Kirkegaard.

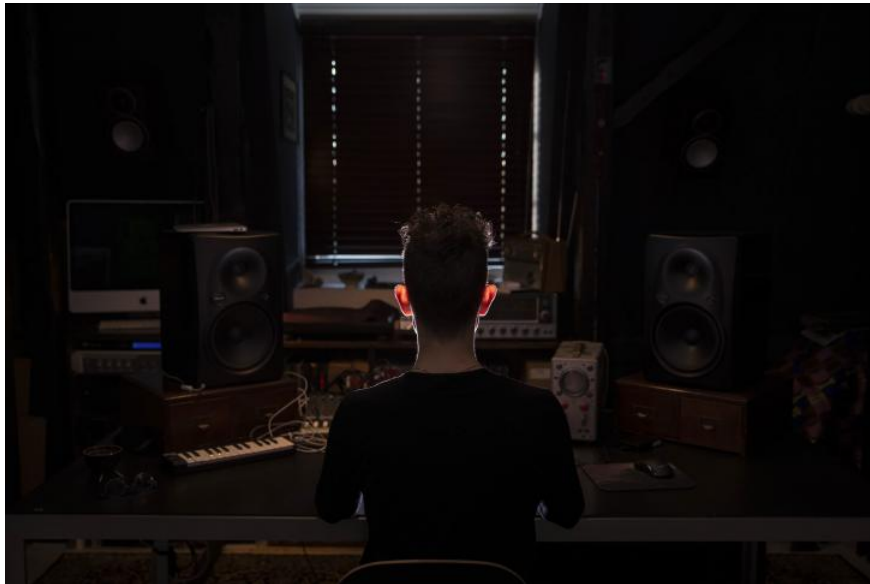
På invitation fra Studio Akustische Kunst på WDR i Köln lavede han efterfølgende et værk med lyden fra gelændere og broers indre lyd. Efter endt uddannelse rykkede han videre til Berlin, hvor han boede i otte år, mens han sideløbende rejste verden rundt med sine lydprojekter, udgav en række plader og lavede lydværker, som blandt andet har været udstillet på både MoMA, Louisiana og Aros.

Den moderne mødding

For tre år siden flyttede han til Danmark med sin hustru og deres søn. De bosatte sig i en velholdt villa i Jyderup. Her skulle familien pludselig til at sortere deres skrald i seks forskellige grupper – blandt andet glas, metal, papir og bioaffald. Han spurgte sig selv,

hvor skraldebilen egentlig kører hen med affaldet? Og hvad sker der med lorten, når man skyller ud i toilettet.

»Og jeg tænkte: Kan jeg forfølge det med mine mikrofoner?« siger Jacob Kirkegaard.

Anders Rye Skjoldjensen

Han fortæller, at han som ganske ung fik muligheden for at arbejde som assistent på en arkæologisk udgravning i Ribe af et katolsk Johanitterkloster. En hel sommer gravede han op til 800 år gamle skeletdele fri.

»Det var første gang, jeg stiftede bekendtskab med konkrete vidnesbyrd af tiden,« siger Jacob Kirkegaard.

Han fandt blandt andet en rød glasperle fra en katolsk rosenkrans og var med til at udgrave møddinger, som kunne fortælle vigtige ting om munkenes liv.

»Men hvis man kigger i vores mødding om 10.000 år, finder man nok ikke glasperler, men plastik og atomaffald,« siger Jacob Kirkegaard.

Han har kaldt sit værk *TESTIMONIUM*, fordi skraldet er et vidnesbyrd over, hvad vi skaffer os af med.

»Det refererer også til ordet testamente – det, vi efterlader os. Folk vil kigge på vores affald og se vores civilisation. På den måde har affaldet også en værdi.«

Wastepickers med værdighed

Værket er optaget i Danmark blandt andet på et forbrændingsanlæg, et vandrensingsanlæg og en glassorteringscentral. Tung industri med mange lyde af

maskiner, der knuser, filtrerer og smadrer skrald. Undervejs blev kunstneren selv meget klogere på blandt andet genanvendelse.

»Det er *state of the art* i Danmark. Vi er et af de steder i verden, som er længst fremme med at omsætte skrald til eksempelvis energi – det er virkelig imponerende.«

Men skrald er en global udfordring, og jagten på lyden bragte ham som sagt også til Dandora Dumpsite i Kenya. I Nairobi foregår affaldssorteringen i hånden. Her er det ikke en jernklo, men den menneskelige klo, der dykker ned i affaldet. Titusindvis af mennesker og deres familier tjener deres levebrød ved at sortere, samle og videresælge dele af de 850 ton affald, der daglig dumpes på et område på størrelse med 30 fodboldbaner.

Men bystyret vil egentlig gerne af med lossepladsen, som de synes er en skamplet på byen, og som også forurener området. Derfor er myndighederne skeptiske over for udefrakommende og var derfor først ikke meget for at lukke Jacob Kirkegaard ind. De var bange for negativ omtale.

Jacob Kirkegaard inviterede derfor byens miljø- og teknikborgmester, David Makori, på restaurant, for at forklare ham, hvad projektet gik ud på hen over en tallerken med nationalretten ugali. Han gav borgmesteren høretelefoner på og spillede sine tidligere værker for ham. Lyden af Artkis, der smelter og af Tjernobyværkets tomme bygninger.

»Han lyttede meget intenst og sagde 'Interesting. Interesting' Og det endte med, at jeg fik adgang.«

Jacob Kirkegaard tilbragte tre dage på Dandora Dumpsite. Her mødte han blandt andet de mange 'wastepickers.'

»De har ikke råd til handsker og kan ikke altid se, om det brænder nede i skraldedyngerne, så nogle af dem har brandsår på kroppen. De står i lort til knæene, bogstaveligt talt, og stikker hænderne ned i skraldet, men alligevel fremstår de med værdighed,« siger han.

Suk fra et forbrændingsanlæg

Når han har været på optagelse, lytter han materialet igennem og forsøger at finde ind til kernen.

»Jeg lader mig guide af lyden. Hvad er energien i det her? Er der en rød tråd? Det handler om klangfarver og frekvenser – men også om selve fortællingen,« siger Jacob Kirkegaard.

På samme måde som når man zoomer ind på et billede, stiller han skarpt på visse lyde, piller ud og fremhæver bestemte frekvenser – for eksempel de flaprende plastikposer i landskabet af skrald eller lyden af et ventilsystem i Roskilde Forbrænding.

Anders Rye Skjoldjensen

Jacob Kirkegaard har sat sig i stolen midt i sit arbejdsværelse på første sal i villaen foran en tændt computer. Lydsporene flimrer hen over skærmen, mens otte højtalere, placeret på væggene langs loftet, spiller en bid af værket. Det lyder som knitrende ild.

»Men det er faktisk bunker af glas. Det er en ret fin lyd, ikke?« siger Jacob Kirkegaard.

Senere falder en sukkende prusten ind. Fra forbrændingsanlægget, fortæller han:

»Det er lyden af røg, der bliver filtreret inde i anlæggets rør,« siger Jacob Kirkegaard.

»Og her er der nogle *wastepickers*, der roder i skraldet,« siger han og fortsætter:

»Jeg lytter efter energien i lyden, når jeg komponerer,« siger han.

En dumpende, bankende lyd overtager.

»Nu er vi i Etiopien. Det er nogen, der retter bulede olietønder ud,« siger Jacob Kirkegaard.

Når han taler, illustrerer han lydene med munden: 'Duffffsh – 'Rrrrrhh' eller 'Khaboom', mens han viser med hænderne, hvordan plastikken svajer i vinden, eller skraldet falder til jorden. Og mens lydene skifter, og han fortæller om deres oprindelse, bevæger han hænderne, som om han dirigerer et orkester, hvor instrumenterne falder ind fra de forskellige højtalere.

Han har spillet masser af musik gennem sit liv. Fra heavy metal til punk og både guitar, cello og slagtøj.

»Jeg kommer fra musikken,« som han siger.

Og værket her fungerer faktisk lidt som et symfoniorkester, forklarer han.

»Glaslydene er som de fine violiner over de dybe pauker; olietønderne der bliver rettet ud.«

Vi er på vej mod et klimaks i værket. Affaldslydene er dramatiske, sine steder voldsomme, og de otte højtalere gør, at man føler, at man befinder sig lige i midten.

»Ideen er at omslutte folk med en fortælling om skrald og sortering.«

Jacob Kirkegaard vil ikke bestemme, hvordan det skal opleves, men han vil gerne med sin æstetik invitere lytteren ind i en verden, de ellers har et fremmegjort forhold til.

»Hvis vi opdager, at lyden af døden eller skraldet er fantastisk eller spændende, så kan vi tænke. Og måske handle,« siger han og tilføjer:

»Og så kan jeg godt lide tanken om, at den flotte prestigøse koncertsal bliver omdannet til en affaldscentral.«

Og at 1.300 mennesker på onsdag sidder i deres pæneste tøj og lytter til lyden af de menneskelige efterladenskaber.

'TESTIMONIUM' har danmarkspremiere den 6. november i KONCERTSALEN i DR. En del af 'OPUS MORS', Opus Crematio bliver opført den 8. november på Copenhagen Contemporary under festivalen Gong Tomorrow